

Skadejuridik

Huvudförfattaren till detta dokument är skadereglerare Sara Blomkvist, med bidrag från Johannes Nilsson, Nina Åkerberg och Kurt-Lennart Peterson, samtliga på Skanova Support.

Dokumentet är godkänt av Telias jurist Sanna Uhlmann. Kap 9 är ej godkänt än. Kap 7 och kap 12 är godkänt av Kurre.

OBS! Dokumentet uppdateras fortlöpande. Kapitel som ska eller håller på att justeras är kap 9, kap 12 och kap 13.

Dokumentet senast uppdaterat 2019-02-05.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Lagrum	5
2.1 Skadeståndslag (1972:207) 2 kap. 1	5
2.1.1 Sakskada	5
2.1.2 Culparegeln	5
2.1.3 Vårdslöshet	5
2.1.4 Att argumentera för skadegörarens skadeståndsskyldighet enligt skadeståndslagen	6
2.2 Preskriptionslag (1981:130) 2 §	6
2.3 Trafikskadelag (1975:1410)	7
2.3.1 Strikt ansvar	7
2.3.2 Direkt ansvar	7
2.3.3 Nätägarens eventuella medvållande	7
2.3.4. Exempel på hur man använder trafikskadelagen i en argumentation	8
2.4 Avtalslagen och avtal	8
2.4.1 Avtal i vårt arbete	9
2.4.2 Muntliga avtal	9
3. Prejudikat	10
3.1 NJA 1998 s 617 (kabelns djup)	10
4. Leda i bevis och argumentationens gilla gång	12
4.1 Steg i argumentation	12
4.2 Exempel på argumentationsstegen	12
5. Grävdirektivet	14
5.1 Skyldighet att begära ledningsanvisning	14
6. Samlingskartor	16
6.1 Stockholm stads samlingskarta	16
6.2 Entreprenörens skyldigheter när kablarna ligger i osäkert läge	16
7. Försäkringsbolag	18
8. Markägaravtal och nyttjanderätt	19
9. Entreprenadjuridik	22
9.1 AB 04 5:13 §	22
9.2 Ansvar för entreprenaden, men ej enligt 5:13	23
9.3 Kap 32, miljöbalken	25
9.4 Försäkringar i entreprenaden	25

9.5	När privatpersoner är beställare och deras skydd genom konsumenttjänstlagen	25
9.5.1	Konsumenttjänstlag (1985:716) (KtjL)	25
9.5.2	Uppdraget m.m.	25
10.	GDPR	27
10.1	GDPR i vårt dagliga arbete	27
11.	Trafikverket	28
11.1	Standardavtalet ABSF 09	28
11.2	Ang. kabel förlagd inom vägområdet för en statlig väg	28
11.3	Trafikverkets underentreprenörer	29
12.	Träd och jordbruk	30
12.1	Träd	30
12.2	Jordbruk	30
13.	Ansvarsfrågan vid bristfällig fiberförläggning	31
14.	Källförteckning	32
14.1	Lagrum	32
14.2	EU-förordningar	32
14.3	Prejudikat:	32
14.4	Allmänna bestämmelser och övriga avtal:	32
14.5	Doktrin:	32
14.6	Internet:	33

1. Inledning

En aspekt att tänka på när det kommer till juridik är att det viktiga **inte** är att memorera en massa lagar och domslut, utan det viktiga är att på ett ungefär veta vart man kan hitta dessa lagar och information hur man ska tolka dessa. Detta dokument är tänkt att vara något som man kan vända sig till och återkomma till under arbetets gång för att hitta den information och stöd i lag som man behöver i jobbet som skadereglerare.

Utifrån detta dokument kan den intresserade även gå vidare och läsa böcker, allmänna avtal och lagar i ämnet. Förslag till böcker finns under källförteckningen längst bak i dokumentet samt de Allmänna bestämmelser som nämns i kapitel 6 Entreprenadjuridik. Vill man läsa lagarna i sin helhet är lagen.nu en bra sida där det även finns kommentarer och domslut länkade i högersidan efter nästan varje paragraf.

Detta är ett levande dokument som uppdateras så fort behovet finns att lägga till saker.

2. Lagrum

Nedan berörs de tre lagarna som en skadereglerare har mest användning för i sitt arbete:

Skadeståndslagen, som är själva kärnan i arbetet att ställa skadeståndskrav mot de som skadat nätägarens egendom, **Preskriptionslagen**, som reglerar hur länge man har rätt att ställa skadeståndskrav samt **Trafikskadelagen**, vid kravställning mot de trafikanter som kört på nätägarens anläggningar.

2.1 Skadeståndslag (1972:207) 2 kap. 1 § säger att:

Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada skall ersätta skadan.

2.1.1 Sakskada

Benämningen sakskada innebär att en skada drabbar ett fysiskt föremål och inte en människa - detta betyder att *sakskada* innefattar skador på nätägarens kablar.

2.1.2 Culparegeln

Denna culparegel (culpa är latin för *skuld* och används ofta som en term inom juridiken för oaktsamhet eller vårdslöshet) är huvudregeln i den utomobligatoriska skadeståndsrätten. (Utomobligatorisk skadeståndsrätt innebär att skadestånd utgår när inget kontrakt finns mellan skadegörare och skadelidande, vilket är fallet mellan nätägaren och de som skadar dennes kablar – där finns oftast inget kontrakt mellan parterna sedan innan.)

2.1.3 Vårdslöshet

Angående vårdslöshet: när man begär kabelanvisning ingår man en överenskommelse med nätägaren att företa de föreskrifter som finns i och med kabelanvisningen, det vill säga att man ska handschakta inom en meter åt alla håll från utsättningen. Om man inte vidtar denna åtgärd så anser nätägaren att man agerat vårdslöst. Om man gräver utan kabelanvisning och skadar en kabel har man agerat vårdslöst. Det är viktigt att påtala att skadegöraren agerat vårdslöst så att vi kan kräva skadestånd enligt Skadeståndslagen 2 kap. 1 §. Nedan ett exempel på framgångsrik retorik mot ett försäkringsbolag, som utvärderar en försäkringsärendet från en kommun:

”Vi anser att X kommun handlat vårdslöst då de haft karta och kännedom om vart kablarna gick och ändå skadat kabel.

När man begär kabelanvisning ingår man en överenskommelse med nätägaren att företa de föreskrifter som finns i och med kabelanvisningen, det vill säga att man ska handschakta inom en meter från där kabeln ligger. Om man inte vidtar denna åtgärd så anser vi att man agerat vårdslös. Skadeståndslagen 2 kap 1 § säger att: ”Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada skall ersätta skadan.” Därför har vi rätt att ställa skadeståndskrav mot kommunen angående denna skada. Eftersom detta är ett skadestånd har vi rätt att ställa en fordran upp till 10 år enligt preskriptionslagen 2 §.

Med vänlig hälsning”

2.1.4 Att argumentera för skadegörarens skadeståndsskyldighet enligt skadeståndslagen

Det försäkringsbolag (och ibland även skadegörare) ofta vill ha är på vilken grund skadeståndskravet ställs. Här är ett exempel på hur man kort och koncist kan svara:

”Gräv AB har haft kännedom om kabeln samt dess läge och har trots detta skadat kabeln. Därför anser Nätägaren AB att Gräv AB agerat vårdslöst i samband med grävningen och de är därför skadeståndsskyldiga enligt Skadeståndslag 2 kap 1 §.”

2.2 Preskriptionslag (1981:130) 2 § säger att:

En fordran preskriberas tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan.

När man har rätt att ställa en fordran, det vill säga ett skadeståndskrav enligt skadeståndslagen, så har man tio år på sig att göra detta enligt denna lag. De tio åren börjar samma dag som skadedatumet.

Med avbrott avses (enligt Preskriptionslag 5 §) tillexempel om man för talan mot skadegöraren i domstol. Då träder en ny preskriptionstid in, det vill säga tio nya år, annars är det tio år från och med skadedatum som gäller.

2.3 Trafikskadelag (1975:1410)

När det kommer till skador där nätägarens anläggningar (t.ex luftkablar och kopplingspålar) blivit påkörda av en för nätägaren känd skadegörare så träder Trafikskadelagen (TsL) in. Främst TsL 11 § st. 1.

2.3.1 Strikt ansvar

Det finns ett strikt ansvar (även kallat objektivt ansvar) för trafikskador. Strikt ansvar innebär skadeståndsansvar oberoende om skadan uppstått uppsåtligen (dolus) eller genom oaktsamhet/vårdslöshet (culpa.) Detta innebär att även om det skadeorsakade fordonet har framförts helt klanderfritt så kan skadegöraren bära ansvar för en skada. Det räcker alltså att fordonet har åstadkommit en skada för att nätägaren ska få skadeståndsansättning för reparationskostnaden och man behöver inte utreda om bilisten varit vårdslös eller inte, då det är irrelevant för ansvarsfrågan.¹

2.3.2 Direkt ansvar

Enligt TsL tar trafikförsäkringen för fordonet över direkt ansvar för skadan.² Skadelidande, det vill säga nätägaren, kan därför vända sig med sin reparationskostnad direkt mot fordonets försäkringsbolag, ifall man vet vilket bolag som försäkrar fordonet och om man har fordonets registreringsnummer.

2.3.3 Nätägarens eventuella medvållande

TsL 12 § st 2. behandlar jämkning vid medvållande. Det vanligaste argumentet som skadegörare brukar komma med, för att försöka slippa betala reparationskostnaden, är att nätägarens kablar hänger för lågt. Visserligen finns det i TsL en möjlighet för kostnaden att jämkas då skadelidande varit medvållande till skadan. Medvållande innebär att även den skadelidande skulle varit vårdslös eller oaktsam i samband med skadans uppkomst.³ Detta är dock ingen regel som gäller när det kommer till skador på nätägarens lågt hängande kablar. Bara för att en kabel hänger lågt så kan inte nätägaren anses vara medvållande då det anses vara omöjligt för nätägaren att ha koll

¹ Strömbäck, Erland, Olsson, Gunnar och Sjögren, Mats, *Trafikskadelagen, ersättning vid trafiksskada*, 8. uppl. Norstedts Juridik AB, 2015, s. 19.

² Strömbäck, Olsson, Sjögren, s. 20.

³ Strömbäck, Olsson, Sjögren, s. 21.

på alla dess kablar som hänger runt om i Sverige. I de flesta av dessa trafikärenden är det strikt ansvar som gäller för den som kör fordonet, kostnaden ska inte jämkas och skadevållaren ska alltid betala. Med det sagt så finns det i vissa enskilda fall en möjlighet för skadegöraren att få beloppet jämkat och det kan t.ex. vara när de faktiskt ringt in och anmält den lågt hägnade kabeln en tid innan, nätägarens upphängande av kabeln har dröjt och att skadegöraren sedan råkar köra på kabeln. För att kunna yrka på jämkning av kostnaden ska nätägaren alltså haft **kännedom** om kabelns låga höjd. Nätägaren har sedan 24 timmar på sig att åtgärda den lågt hängande ledningen och om så inte skett kan skadan jämkas till maximalt 50 %. Ledningar över åkermark, enskilda vägar, infarter till fastigheter, skogsmark osv omfattas inte av den fria höjden.

2.3.4. Exempel på hur man använder trafikskadelagen i en argumentation

Denna text har framgångsrikt använts i en mailkonversation med en skadegörare:

”Hej!

Det finns ett strikt ansvar för trafikskador. Strikt ansvar innebär skadeståndsansvar oberoende om skadan uppstått uppsåtligt eller genom oaktsamhet/vårslöshet. Detta innebär att även om det skadeorsakade fordonet har framförts helt klanderfritt så bär ni ändå ansvar för skadan. Det räcker alltså att fordonet har åstadkommit en skada för att nätägaren ska få skadeståndsansättning för reparationskostnaden och frågan om frihöjd är alltså irrelevant för ansvarsfrågan. Detta i enlighet med Trafikskadelagen. Värt att notera är att nätägaren inte haft kännedom om kabelns höjd och att jämkning av beloppet är därför inte heller aktuellt.

Vårt skadeståndskrav kvarstår.”

2.4 Avtalslagen och avtal

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, eller Avtalslagen (AvtL) som den kallas, är stommen i svensk avtalsrätt och den reglerar de avtal som vi i samhället ingår. AvtL träder i kraft om de inte finns någon annan lagstiftning som är mer specifik (tex konsumentköplagen som reglerar avtal mellan konsument och näringsidkare.)

2.4.1 Avtal i vårt arbete

De typer av avtal som en skadereglerare kommer i kontakt med är oftast de avtal som finns mellan entreprenörer inom en entreprenad. Det finns Allmänna Bestämmelser som reglerar dessa entreprenader, men utöver dessa kan de olika parterna träffa mer specifika avtal sinsemellan. Vad som står i dessa avtal kan vara intressant för en skadereglerare att veta då det kan spela roll för ansvarsfrågan. Har till exempel en huvudentreprenör och en underentreprenör tecknat ett avtal där det står att UE:n ska ta hand om kabelanvisning så blir det UE:n som får ta kostnaden om de fallerat att beställa utsättning.

2.4.2 Muntliga avtal

Det är många entreprenörer som hävdar att frågan om utsättning har avtalats muntligen inom entreprenaden. Muntliga avtal är enligt AvtL 1:1 st 3 lika giltigt som ett skriftligt avtal.

Nackdelen är dock att muntliga avtal är svåra att bevisa om det skulle bli en tvist i vad som är sagt. Den som har bevisbördan måste då bevisa, genom t ex vittnen, att det som är avtalat är avtalat. Kan denne inte göra det faller man tillbaka på det skriftliga avtalet eller på de Allmänna Bestämmelserna.

3. Prejudikat

Med prejudikat menas ett domslut/beslut som Högsta Domstolen tagit och detta är i det närmaste lika giltigt som en lag här i Sverige. Ett domslut hjälper oss att förstå hur vi ska tolka de lagar som finns och så vi ska veta lite mer exakt vad som gäller. Nedan berörs det prejudikat som kanske är av mest användning i samband med skadereglering, när det gäller kabelns förläggning och djup och hur detta påverkar ansvarsfrågan.

3.1 NJA 1998 s 617 (kabelns djup)

I dom NJA 1998 s 617 (<https://lagen.nu/dom/nja/1998s617>) konstaterar Högsta domstolen följande:

I målet är utrett att såväl O.L. som G.L. kände till att en telekabel fanns nedgrävd på fastigheten. Risken för att råka på kabeln vid en så till yta och djup begränsad grävning som det var fråga om var i för sig liten. Den skada som kunde inträffa om olyckan var framme och kabeln grävdes av var å andra sidan betydande. Möjligheterna att förebygga skadan var stora eftersom Telia utan kostnad för markägaren tillhandahåller kabelutsättning. Att en kabelutsättning enligt vad G.L. uppgivit inte skulle kunnat erhållas förrän efter flera dagar ändrar inte bedömningen på denna punkt. G.L. var väl förtrogen med institutet kabelanvisning och hade haft goda möjligheter att inse risken för skada. Och O.L. måste, om han tänkt på saken, ha förstått att om en telekabel grävs av så leder det till avbrott i den allmänna telesamfärdseln på det sätt som målet illustrerar.

Som TR:n funnit har G.L. och O.L. därför förfarit oaktsamt genom att utföra grävningsarbetet utan föregående kabelanvisning. Oaktsamheten har förorsakat brottet på kabeln. G.L. och O.L. ska därför solidariskt svara för den uppkomna skadan. **Den omständigheten att kabeln lagts på ett djup av endast 45 cm föranleder inte till bedömningen att Telia skall anses som medvållande.**

Kommentar till domslutet:

Om man vet om att en kabel ligger i marken där man ska gräva (vilket skadevållaren visste genom begärd ledningsanvisning) är man skyldig att vidta åtgärder för att undvika skada – i det här fallet att följa föreskrifterna för ledningsanvisningen som han godkänt. När man inte följer föreskrifterna tar man en medveten risk = man är oaktsam/vårdslös. Om oaktsamheten leder till skada är man skyldig att betala den.

Att kabeln lagts på ett visst djup leder inte till att man inte behöver betala enligt Högsta domstolen. Kabelns djup spelar alltså ingen roll enligt detta domslut.

Exempel på hur man kan använda detta prejudikat mot skadegörare:

”Angående djupet spelar det ingen roll i ansvarsfrågan. Ni har fått kablarna utsatta och en utsättning markerar att det går kabel därunder, utsättaren har inte skyldighet att säga hur många kablar som ligger i samma stråk, hur kabeln ligger eller vilken typ av kabel. Det som gäller är att handgräva en meter åt båda hållen från utsättningen och detta ingår i det avtal på försiktighetsåtgärder som man skriver under när man begär kabelanvisning. Om man inte vidtar dessa försiktighetsåtgärder så får man stå för de skador som uppstår, då vi anser att man agerat vårdslöst.

Vi har stöd från prejudikat från Högsta domstolen: i dom NJA 1998 s 617 konstaterar domstolen att:

- *Om man vet om att en kabel ligger i marken där man ska gräva (vilket ni visste genom begärd ledningsanvisning) är man skyldig att vidta åtgärder för att undvika skada – i det här fallet att följa föreskrifterna för ledningsanvisningen som ni godkänt. När man inte följer föreskrifterna tar man en medveten risk = man är oaktsam/vårdslös. Om oaktsamheten/vårdslösheten leder till skada är man skyldig att betala den.*
- *Att kabeln lagts på ett visst djup leder inte till att man inte behöver betala enligt Högsta domstolen. Kabelns djup spelar alltså ingen roll enligt detta domslut.”*

4. Leda i bevis och argumentationens gilla gång

När man argumenterar för sin sak, dvs när vi försöker få igenom vårt skadeståndskrav, så är det en fördel att inleda med en mening där man konstaterar att Nätägaren anser att skadegöraren är skadeståndsskyldig. Därefter bör man leda detta i bevis på så vis att man berör de olika bevisen ett efter ett som gör att skadegöraren är ansvarig samt att man för en argumentation kring varför man anser detta. Avslutningsvis bör man fastställa att vi utifrån dessa bevis och argument har rätt att ställa skadeståndskravet.

4.1 Steg i argumentation

För att få överblick hur man kan skriva följer en guide på hur man stegvis kan argumentera för att någon är skadeståndsskyldig. Guiden är i punktform för att få en tydlig bild, men man kan med fördel skriva samma sak i en sammanhängande brödtext. Argumentationen utgår utifrån skadeståndslagen i exemplet.

1. Fastslå att skadegöraren bär ansvar för skadan.
2. Skadegöraren har agerat vårdslöst då han agerat på ett visst sätt. Flera olika grunder för vårdslöshet kan nämnas här.
3. Eftersom skadegöraren agerat vårdslöst har nätägaren rätt att ställa skadeståndskrav.
4. Avrunda.

Det är till exempel viktigt att man går igenom punkt 2, för om man inte argumenterar för att skadegöraren agerat vårdslöst så kan man inte beröra punkt 3, då vårdslöshet är ett krav för att ställa skadeståndskrav enligt Skadeståndslagen 2:1 §.

4.2 Exempel på argumentationsstegen

Punktform:

1. Nätägaren AB anser att Gräv AB bär ansvar för skadan på telekabeln.
2. Då Gräv AB genom begärd kabelanvisning haft vetskap om kabelns läge och trots detta grävt av kabeln så anser Nätägaren AB att Gräv AB agerat vårdslöst.
3. Eftersom Gräv AB har agerat vårdslöst har Nätägaren AB rätt att ställa skadeståndskrav i enlighet med Skadeståndslagen 2:1 §.
4. Nätägaren ABs krav kvarstår. Vänligen återkom med faktureringsuppgifter.

Brevtext:

(1.)”Nätägaren AB anser att Gräv AB bär ansvar för skadan på Storgatan 14. (2.) Då Gräv AB genom begärd kabelanvisning haft vetskap om kabelns läge och trots detta grävt av kabeln så anser Nätägaren AB att Gräv AB agerat vårdslöst (3.) vilket ger oss rätt att ställa skadeståndskrav i enlighet med Skadeståndslagen 2:1 §. (4.) Vårt krav kvarstår. Vänligen återkom med faktureringsuppgifter.”

5. Grävdirektivet

EU-kommissionen introducerade 2015 en digital inre marknadsstrategi vars syfte är att stimulera Europas ekonomi genom att leverera hållbara ekonomiska och sociala fördelar från en digital inre marknad.⁴ Detta innebär att en ny telekomreglering som bevakas av Post- och telestyrelsen (PTS.) Detta bidrog till att den nya lagen om utbyggnad av bredbandsnät introducerades 2016, dvs

Lag (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät. Lagen innebär rättigheter för den som vill bygga ut fast eller trådlöst bredband samt skyldigheter för den som tillhandahåller kommunikationsnät eller annan infrastruktur. Den som bygger ut bredbandsnät ska, som huvudregel, få tillträde till nätinnehavarens infrastruktur samt få tillgång till information om hur nätet ser ut hos respektive nätägare. Infrastrukturen innefattar annat än bara kablar; till exempel kanalisation, master, tillsynsbrunnar, kopplingsskåp, byggnader och stolpar. För att de som ska bygga ut bredbandsnätet ska få vetskap om infrastrukturen finns Ledningskollen.se, vilket är en gratis webbtjänst som ska uppfylla lagens möjligheter och delar av lagens skyldigheter. PTS skriver:

”Bredbandsutbyggare kan till exempel använda Ledningskollen för att begära information om nätinnehavares infrastruktur i det område man vill bygga bredbandsnät. Nätinnehavare kan exempelvis lämna information om sin infrastruktur och publicera information om planerade och pågående bygg- och anläggningsprojekt.”⁵

5.1 Skyldighet att begära ledningsanvisning

Bredbandsutbyggaren har rättighet och skyldigheter i samband med sin verksamhet. En skyldighet är att bredbandsutbyggaren ska lämna en skriftlig begäran till nätinnehavaren eller

⁴ Post- och Telestyrelsen. Digital inre marknadsstrategi (2018-03-22). URL:

http://www.pts.se/sv/om-pts/internationellt-arbete/digital-inre-marknadsstrategi/?_t_id=1B2M2Y8AsgTpgAmY7PhCf%3d%3d&_t_q=gr%C3%A4vdirektivet&_t_tags=language%3asv%2csiteid%3a7a8919da-3021-4ca0-8f03-544693767e15&_t_ip=131.115.51.6&_t_hit.id=PTS_Ptsse2016_CMS_Models_Pages_StandardPage/_5e3b4e6d-e07d-47db-968d-5c0a416288bf_sv&_t_hit.pos=2

⁵ Post- och Telestyrelsen. Utbyggnad av bredbandsnät (2018-03-22). URL:

http://www.pts.se/sv/bransch/internet/utbyggnad-av-bredbandsnat/?_t_id=1B2M2Y8AsgTpgAmY7PhCf%3d%3d&_t_q=gr%C3%A4vdirektivet&_t_tags=language%3asv%2csiteid%3a7a8919da-3021-4ca0-8f03-544693767e15&_t_ip=131.115.51.6&_t_hit.id=PTS_Ptsse2016_CMS_Models_Pages_StandardPage/_a77e14d6-62ce-4009-a7b9-4d98d3bfa7e4_sv&_t_hit.pos=1

följa de villkor som nätinnehavaren har för att medge en begäran.⁶ Detta innebär att de som gräver har en skyldighet att begära ledningsanvisning samt följa de föreskrifter som detta innebär. Om de inte begär kabelanvisning anser nätägaren att de har agerat vårdslöst och de är därmed ansvariga för de skador som uppstår i enlighet med Skadeståndslagen 2:1 §.

⁶ Utbyggnadsportalen, Post- och Telestyrelsen. Rättigheter och skyldigheter (2018-03-22). URL: <http://utbyggnadsportalen.pts.se/vilka-omfattas-av-lagen/raettigheter-och-skyldigheter/>

6. Samlingskartor

I vissa kommuner finns det så kallade samlingskartor som entreprenörer kan begära ut som ledningsanvisning. På dessa kartor ska samtliga kablar som finns i marken finnas med.

Samlingskartor finns i Stockholm, Solna, Huddinge, Göteborg och Botkyrka kommun.⁷

Informationen i detta kapitel kommer från Telia.

6.1 Stockholm stads samlingskarta

Stockholm stad har upprättat en samlingskarta. Stockholm stad tecknar ofta avtal med nätägare där samlingskartan gäller som giltig ledningsanvisning precis lika mycket som ledningskollen.se. Kontrollera om motsvarande avtal finns i din verksamhet.

Det är oftast nätägaren som ansvarar för att kartan är uppdaterad och samlingskartan uppdateras kontinuerligt när man får en förfrågan. De som arbetar med skadereglering i Stockholmsområdet kan dock fått in skador där samlingskartan inte stämt överens med nätkartan och då är det alltså nätägarens ansvar, och skadegöraren eller Stockholms stad kan inte hållas ansvarig för skadan.

Kartan man hämtar ut är giltigt i 30 dagar och därefter har entreprenören skyldighet att hämta ut en ny karta. Detta för att den kan ha hunnit uppdaterats under den månaden sedan man hämtade ut kartan senast.⁸

6.2 Entreprenörens skyldigheter när kablarna ligger i osäkert läge

De skyldigheter som entreprenörer har när det kommer till kablar som ligger i osäkert läge på samlingskartan finns som regel reglerade i avtalet. Som grundregel bör tillämpas den praxis och de riktlinjer som finns i branschen, d v s att man alltid behöver begära utsättning från Ledningskollen.se när det finns kablar i osäkert läge på Samlingskartan.

⁷ <https://www.ledningskollen.se/Det-har-ar-Ledningskollen/Samlingskartor>

⁸ <https://samlingskartan.stockholm.se/StockholmVatten.Tryggis.Web.StoreFront/Public/FAQ>

7. Försäkringsbolag

En grävfirma kontaktar ofta sitt försäkringsbolag när det kommer till skador med höga belopp. När försäkringsbolaget sedan kontaktar nätägarens skadereglerare vill de ofta ha ett omfattande underlag samt på vilka rättsliga grunder nätägaren ställer sitt skadeståndskrav. Med sitt ofta högravande språkbruk och rätt luddiga efterfrågningar så är det lätt att förfasa sig. Speciellt när de själva ibland inte verkar veta något om t.ex. grävskador och ledningsanvisning. Deras förfrågningar är dock inte så avancerade som det kan verka vid första ögonkastet. Man kommer långt med att hänvisa till Skadeståndslagen 2:1 § och påvisa på vilket sätt skadegöraren agerat vårdslöst (t.ex. grävt av kablarna trots kabelanvisning.) Det är sådant som försäkringsbolagen måste ha för att kunna ta beslutet att betala ut pengarna till oss. Nedan finns utdrag från delar av en verklig mailkonversation där skaderegleraren hänvisar till alla lagar och regler för att tillfredsställa försäkringsjuristen (oftast går det lite lättare än så här, så bli inte avskräckt.) (Nätägarens och huvudentreprenörens namn har ersatts med NÄ resp HE)

"Det som hänt är att man har borrar under Sankta Birgittas Väg, vid Sankta Birgittas Väg 21, i korsningen. I samband med att man borrar under vägen har man borrar av en 300 pars telekabel och en 100 pars telekabel. Det är enbart dessa två kablar som är skadade, har du funderingar kring andra kablar som eventuellt blivit skadade så får du kontakta respektive ägare, det är inget vi har kännedom om. Jag bifogar skadebilderna (bilaga 1) varav en av bilderna är tagen på en av Huvudentreprenörens fordon som stod vid skadeplatsen.

På utsättningsordern, som alltså är en frågeställning till Ledningskollen från en entreprenör som vill gräva någonstans, står HE, NN, 070xxxxxx som frågeställare. HE har alltså lämnat uppgifter om att de ska gräva på den angivna platsen och vill genom sin begärda kabelanvisning få reda på hur olika ledningar går i marken. Ärendenummer hos Ledningskollen är: 00000000-0000 och jag bifogar kartan (bilaga 2) som HE har erhållit från oss där man tydligt ser hur samtliga av NÄs kablar går. Detta är alltså en form av kabelanvisning som HE fått ta del av och därmed fått god kännedom om hur telekablarna ligger i marken. Dessutom har de fått fysisk utsättning i form av markeringar och käppar, jag bifogar utsättningsbilderna (bilaga 3.) HE anses genom denna kabelanvisning ha haft mycket god kännedom om hur samtliga av NÄs telekablar går i marken. När man begär kabelanvisning går man med på att företa de föreskrifter som finns i och med kabelanvisningen (dessa föreskrifter finns till exempel att läsa på utsättningsordern som HE fick när de begärde kabelanvisning, se bilaga 4,) det vill säga att man ska handschakta inom en meter åt båda håll från utsättningen, detta har inte HE gjort, de har sett till att man borrar under vägen och har därför agerat vårdslöst.

Angående djupet så låg kablarna på 130 cm djup och den rekommendation som finns vid förläggning av kablar är att de ska ligga på minst 45 cm djup, för kännedom. Detta är dock inget som spelar roll för ansvarsfrågan, vilket Högsta Domstolen fastslagit i NJA 1998 s 617. HD fastslog att om man vet om att en kabel ligger i marken där man ska gräva (vilket s HE visste

genom begärd ledningsanvisning) är man skyldig att vidta åtgärder för att undvika skada – i det här fallet att följa föreskrifterna för ledningsanvisningen som HE godkänt. När man inte följer föreskrifterna tar man en medveten risk = man är oaktsam/vårdslös. Om oaktsamheten/vårdslösheten leder till skada är man skyldig att betala den. Att kabeln lagts på ett visst djup leder inte till att man inte behöver betala enligt Högsta domstolen. Kabelns djup spelar alltså ingen roll enligt detta domslut.

Angående HEs UE som utfört själva borrningen: HE är beställare av jobbet och UEn har genomfört borrningen enligt de föreskrifter som HE har angivit. HE har alltså beordrat sin UE att borra trots att HE vetat om att man ska handschakta. Föreskrifterna att man ska handschakta en meter åt båda håll från en utsättning är information som HE har erhållit och därmed ansvarar för och därför anses HE vara ansvarig för att dessa skador uppstår. Vidare finns ett omfattande beställaransvar för den verksamhet som bedrivs på beställarens uppdrag. För att förtydliga: HE har alltså beställt en borrning av sin UE på en plats som HE vetat om att man enbart får handschakta på. Därför vänder vi oss mot HE med vårt skadeståndskrav.”

8. Markägaravtal och nyttjanderätt

Kontrollera om nätägaren har markägaravtal och nyttjanderätt avseende den fastighet skadan avser.

Jordabalken (JB) säger att en längsta bundna avtalstiden för en nyttjanderätt är 50 år. Det låter ju vid första intrycket som att avtalet upphör efter 50 år har passerat, men detta stämmer inte: avtalet är lika giltigt nu som det var då. Detta ämne har Högsta Domstolen tagit upp för att skapa ett prejudikat.

Dom **NJA 2001 s. 593** (Ö 1742-00) säger:

"...För nyttjanderätt gäller att ett avtal om en sådan upplåtelse inte är bindande längre än femtio år från det avtalet slöts (7 kap. 5 § JB). För fastighet på landet gällde motsvarande tid enligt 1907 års lag om nyttjanderätt till fast egendom, som fortfarande skall tillämpas på nyttjanderätt som upplåtits före JB:s ikraftträdande. Innebörden av denna regel är emellertid inte att en nyttjanderättsupplåtelse förfaller automatiskt vid utgången av maximitiden. I stället gäller att upplåtelsen inte längre är bindande för parterna och kan sägas upp..."

Domslutet ovan (NJA 2001 s. 593) innebär att de 50 år som står i kontraktet betyder att man i 50 år är bundna vid kontraktet, man kan inte säga upp nyttjanderätten inom dessa 50 år. Men efter att 50 år gått så fortsätter avtalet fortlöpande, men man har då rätt att säga upp avtalet. Så en skadegörare är fortfarande bunden vid avtalet om han ännu inte sagt upp det, vilket han dock nuförtiden har rätt att göra. Nyttjanderätten förfaller alltså inte efter de 50 åren, **utan avtalet slutade bara att vara bindande** och kan sägas upp av både oss och markägaren.

Dessa 50 år av nyttjanderätt gäller i områden som inte har en detaljplan, om det finns en detaljplan är de bindande i 25 år.

Det är vidare så att om fastigheten bytt ägare sedan avtalet skrevs så gäller avtalet mot ny ägare om säljaren informerat köparen om avtalet eller om det är uppenbart för den nye ägaren att det fanns en nyttjanderätt på fastigheten när han köpte den, t.ex. om det finns stolpar, brunnslock eller skåp på fastigheten.

9. Entreprenadjuridik

Ofta stöter man på skadeärenden där beställaren av ett jobb och entreprenören är oense vem som ska betala för den skada som entreprenören har orsakat. Inom entreprenadbranschen finns ett väl utvecklat system av Allmänna Bestämmelser och dessa är standarddokumenten som reglerar entreprenadmarknaden. Dessa har kommit till då det i Sverige inte finns någon lagstiftning som specifikt reglerar entreprenadavtal mellan näringsidkare. Allmänna Bestämmelser för Byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader (AB 04) och Allmänna Bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten (ABT 06) ligger till grund för avtalssystemet inom branschen. Trots att det finns en omfattande samling standardvillkor finns det oftast ett större antal mer specifika överenskommelser mellan beställaren och entreprenören att ta hänsyn till.⁹ Avtalet mellan en entreprenör och dess beställare är alltså ofta av vikt, men om de inte har koll på hur deras avtal ser ut eller om de själva säger att de har avtal genom AB 04 eller ABT 06, så kan man ta upp följande specifika paragraf för att få någon att ta på sig kostnaden. Nätägaren är alltid tredje man/tredje part och skador på nätägarens egendom faller inom ramen för utomobligatoriskt skadeståndskrav mot skadegöraren. Tredje part är alltså en part som står utanför avtalets ramar.

9.1 AB 04 5:13 § säger att:

”Entreprenören är i förhållande till beställaren ansvarig för dennes skadeståndsskyldighet gentemot tredje man till följd av entreprenaden.

Entreprenören är dock fri från skadeståndsskyldighet enligt föregående stycke, om han kan visa att han rimligen inte kunnat förbygga eller begränsa skadan.

Beställaren är i förhållande till entreprenören ansvarig för den skadeståndsskyldighet som entreprenören enligt kapitel 32 i miljöbalken (1998:808) har gentemot tredje man, om entreprenören kan visa att han rimligen inte kunnat förbygga eller begränsa skadan.”

⁹ Rolf Höök. Entreprenadjuridik. Femte upplagan. Nordstedts Juridik AB, 2008, s. 63-64.

Detta är vår viktigaste paragraf i AB 04/ABT 06. Denna paragraf reglerar vem som slutligen är ansvarig att ta skadeståndskravet när det kommer till skador som drabbar tredje part, det vill säga skador på nätägarens egendom. Enligt första stycket övertar entreprenören ansvaret för eventuella skador mot tredje man. Entreprenören går däremot fri, enligt andra stycket, från ansvar om han kan bevisa att han inte rimligen kunnat förebygga eller begränsa skadan. Tredje stycket innebär att entreprenören kan hålla beställaren ansvarig för skadeståndskravet, bara entreprenören kan bevisa att han rimligen inte kunnat förebygga eller begränsa skadan. Detta kan entreprenören göra genom att exempelvis visa på att han genomfört arbetet i enlighet med de föreskrifter som beställaren har givit entreprenören och att det är detta som orsakat skadan. Ett exempel på detta är när beställaren har åtagit sig att begära kabelanvisning men inte gjort det, har begärt anvisning men på felaktigt sätt eller när man fått karta men inte vidarebefordrat detta till sin underentreprenör. Då är det istället beställaren som blir skadeståndsansvarig.

AB 04 5:13 § har som grundtanke att byggherren skall ansvara för skador som är ”ofrånkomligt förenade med det arbete som utföres på byggherrens order och i hans intresse,” vilket kommenterades av Byggherrens Kontaktkommitté. Beställaren har enligt miljöskadelagen och Jordabalkens regler ett omfattande ansvar för den verksamhet som bedrivs på hans uppdrag.¹⁰

9.2 Ansvar för entreprenaden, men ej enligt 5:13

Vi ska rikta krav mot huvudentreprenören som har ett ansvar över entreprenaden.

Huvudentreprenören får sedan själv föra kravet vidare i rätt led inom entreprenaden om han inte vill ta kostanden själv. Huvudentreprenören har bevisbördan för att undvika skadeståndskravet själv och han får själv föra det kravet vidare mot beställare/UE, det är inget nätägaren kommer sköta åt entreprenören.

Exempel på hur man kan använda denna retorik mot huvudentreprenörer:

¹⁰ Höök, s. 114-115.

Exempel 1

"Vi utgår från AB 04 och den branschpraxis som finns när det kommer till att avgöra vem i ledet hos er som vi ska ställa skadeståndskrav mot. Enligt AB04 så har vi rätt att ställa krav mot huvudentreprenören då denna har det övergripande ansvaret i entreprenaden. Det är alltså praxis att vända sig mot huvudentreprenörer, det vill säga "HE" i det här fallet, och inte mot beställaren eller underentreprenören.

Vi ställer alltså kravet mot er och ni får sedan för det vidare dit ni anser att det ska.

Vänligen återkom med faktureringsuppgifter."

Exempel 2

"Vi har rätt att ställa kravet mot er på "HE", sen vem som ska stå för detta i slutändan är något ni får lösa sinsemellan. Så om det är tydligt att beställaren ska stå för detta så bör det inte vara några problem för er att ta detta vidare mot er beställare, men det är inget som vi kommer att sköta åt er. Vi har som regel, enligt praxis i branschen, att ta alla våra krav mot huvudentreprenören i en entreprenad.

Vi lutar oss mot AB04 5:13§ där det tydligt står att entreprenören tar över beställarens skadeståndsansvar. Om entreprenören sedan anser att beställaren ändå ska ta kostnaden i det fall beställaren brustit på något vis i entreprenaden så har entreprenören bevisbördan. Detta innebär att "HE", som entreprenör, har rätt att ställa kravet mot sin beställare, men att ni har bevisbördan för att få igenom kravet. Detta är inget som vi lägger oss i, som sagt, vi kommer att ställa kravet mot er och så får ni ta det vidare själva.

Vi har alltså rätt att ställa kravet mot er och sedan blir det i ert eget intresse att ta det vidare dit ni anser att det ska. Det är praxis att ställa krav mot huvudentreprenören, dvs "HE" i detta fall, vilket går att få bekräftat av någon entreprenörsjurist.

Vänligen återkom med faktureringsuppgifter så som organisationsnummer, fakturaadress och märkning."

Exempel 3

"Jag har varit i kontakt med "UE", angående en skada på "NÄ"s fiberkabel. Skadan inträffade vid X-vägen, Y-ort och skadedatum är 2018-05-20. Reparationskostnaden landade på 00.000 kr. Jag har även skickat faktura till er för denna skada, på uppmaning av "UE". Jag fick därefter ett samtal från er "NN" där hen hävdar att det är "UE" som ska ta kostnaden och därför krediterade jag fakturan.

"UE tog ärendet till sitt försäkringsbolag som nu nekat dem ersättning, då de anser att det är ni som huvudentreprenör som ska ta denna kostnad eftersom det är ni som skulle ansvarat för kabelutsättningen.

Du kan se all korrespondens nedan.

"NÄ" ämnar nu ställa fakturan till er på "HE" på grund av följande anledningar:

- 1. "NÄ" har rätt att ställa sitt krav mot huvudentreprenören i en entreprenad. Eftersom huvudentreprenören/beställaren har ett övergripande ansvar så kommer "NÄ" ställa sitt skadeståndskrav mot er och om ni anser att ni inte ska betala så är det en kostnad som ni själva får föra vidare inom entreprenaden. Som huvudentreprenör har ni alltså en skyldighet att ta emot skadeståndsanspråk samt reglera denna inom entreprenaden.*
- 2. Skadeståndskravet ligger på er då det är ni som haft ansvaret för utsättningen. Om detta inte stämmer är den diskussion ni får ta mer er UE själva.*

Vi ämnar skicka fakturan inom fem arbetsdagar".

9.3 Kap 32, miljöbalken

Skadeståndsskyldighet enligt 32 kap miljöbalken. Mer kommer

9.4 Försäkringar i entreprenaden

Text saknas för närvarande

9.5 När privatpersoner är beställare och deras skydd genom konsumenttjänstlagen

Konsumenttjänstlagen är en lag där privatpersoner, som beställare av t.ex. en grävning på sin tomt, är skyddade från skador orsakade av entreprenören.

9.5.1 Konsumenttjänstlag (1985:716) (KtjL)

1§ Denna lag gäller avtal om tjänster som näringsidkare utför åt konsumenter i fall då tjänsten avser:

1. Arbete på lösa saker, dock ej behandling av levande djur.
2. Arbete på fast egendom, på byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker.
3. Förvaring av lösa saker, dock ej förvaring av levande djur.

9.5.2 Uppdraget m.m.

KtjL 4 § Näringsidkaren, dvs den utförande entreprenören som anlitats av beställaren (privatperson), har som skyldighet att utföra tjänsten fackmannamässigt. Utöver detta så ska entreprenören ta tillvara konsumentens intressen och samråda med denne i den utsträckning det behövs och är möjligt.

Om inte annat får anses avtalat, ingår det i tjänsten att entreprenören skall tillhandahålla behövt material/information för att utföra den beställda tjänsten på fackmannamässigt vis.

Kommentar:

Ovan nämnt skulle man kunna tolka på sådant sätt att beställaren av tjänsten, dvs privatpersonen, bör kunna förvänta sig att all info/material som entreprenören behöver för att utföra sitt arbete fackmannamässigt samt felfritt, skall ingå i den beställda tjänsten. Således har inte privatpersonen någon skyldighet att tillhandahålla exempelvis kabelanvisning då denne förväntar sig att detta beställs ändå.

Skall dock tilläggas att detta enbart gäller om inget annat avtalats innan påbörjat arbete.

10. GDPR

Allmänna dataskyddsförordningen (Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2016/679), förkortat GDPR efter engelskans *General Data Protection Regulation*. Eftersom det är en förordning och inte ett direktiv så behövs ingen egen lagstiftning på nationell nivå i medlemsstaterna. Detta innebär att förordningen ersätter svenska PUL (personuppgiftslagen) men den kommer inte finnas som en svensk lag på så vis.

10.1 GDPR i vårt dagliga arbete

I arbetet som skadereglerare påverkar GDPR på så sätt att man inte får ge ut namn, telefonnummer, mailadress eller några andra personuppgifter till t.ex. skadegörare. Skadegörare brukar ibland vilja ha kontaktuppgifter till tekniker eller andra berörda personer och det säger man alltid nej till. På fakturorna som skickas ska inga kontaktuppgifter framgå förutom de till nätägarens egna handläggare. Det är dock vanligt att skadegörare vill ha en kostnadsspecifikation innan fakturan skickas och denna går att ladda ner som PDF eller om man tar en skärmdump. Om man skickar iväg en kostnadsspec så måste man ta bort namn och telefonnummer på teknikerna så att dessa personuppgifter inte hamnar hos skadegöraren. Glöm inte att man kan bli personligt ansvarig ifall man ger ut personuppgifter utan lov.

11. Trafikverket

11.1 Standardavtalet ABSF 09

Det finns ofta flera avtal mellan nätägare och Trafikverket som reglerar att nätägaren ska få förlägga kablar längst deras vägar och vilket som gäller för opto beror på när ledningarna lades i marken. ABSF 09 är TRVs ensidiga krav för att vem som helst ska få lägga ledningar i vägområde.¹¹

En paragraf i ABSF 09 som kan vara bra att känna till är § 6 LEDNINGSANVISNING. Under stycke två påpekas att Vägverket inte alltid kan avvakta ledningsanvisning och att detta är något som nätägaren ska vara införstådd med. Stycke tre innebär att om Vägverket inte fått korrekt eller tillräcklig ledningsanvisning eller inte kunnat invänta ledningsanvisning på grund av akuta behov så ska inte Vägverket ansvara för de skador som uppstår på nätägarens kablar.

Kontrollera ev. avtal med Trafikverket.

11.2 Ang. kabel förlagd inom vägområdet för en statlig väg

Ang. kabel förlagd inom vägområdet för en statlig väg, Trafikverkets eller Kommunens, så behöver nätägaren inte markägarens tillstånd då det räcker med väghållarens enl. Väglagen 44§.

Det anses osannolikt att nätägaren förlagt kabel här utan väghållarens tillstånd. Vid ev. frågor kring detta kontaktas nätägaren för kommunen.

11.3 Trafikverkets underentreprenörer

Kontrollera ert eventuella avtal med Trafikverket när det gäller om ett skadeståndskrav ska det ställas mot Trafikverket eller mot Trafikverkets UE.

Om man vänder oss mot Trafikverket kan man inte sedan gå neråt i ledet om det skulle behövas men man kan däremot gå uppåt i ledet från UE:n till Trafikverket.

¹¹ Enligt Skanovas jurist

12. Träd och jordbruk

Detta kapitel behandlar vilka riktlinjer som finns när det kommer till ersättning som ska utgå från nätägaren till fastighetsägare för skador på träd samt utebliven inkomst när bönder förhindrats att så på sin mark.

12.1 Träd

Text kommer

12.2 Jordbruk

I samband med att nätägare utför entreprenader på åkermark, exempelvis fiberförläggningar, så förekommer det att bönder lider av så kallad skördeförlust eller skadad gröda.

Det betyder att bönderna inte kan bruka marken där nätägaren förlagt sin anläggning under det skördeåret.

För det så vill de i de flesta fall ha ersättning vilket de är berättigade till utan direkta omständigheter.

Dock så kan man, med hjälp av grödskadetabellen från Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) ta fram en pristabell för att nätägaren ska kunna ha kontroll på vad man ersätter och för hur mycket.

Dessa ersättningskrav inkommer oftast direkt av bönderna, men kan även uppdagas vid reglering av grävskador.

13. Ansvarsfrågan vid bristfällig fiberförläggning

Text kommer

14. Källförteckning

14.1 Lagrum

Skadeståndslag (1972:207)

Preskriptionslag (1981:130)

Trafikskadelag (1975:1410)

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område

Lag (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät

Kap 32, miljöbalken (1998:808)

Konsumenttjänstlag (1985:716)

Väglag (1971:948)

14.2 EU-förordningar

GDPR - Allmänna dataskyddsförordningen

14.3 Prejudikat:

NJA 1998 s 617

NJA 2001 s 593

14.4 Allmänna bestämmelser och övriga avtal:

AB 04

ABT 06

ABSF 09

14.5 Doktrin:

Strömbäck, Erland, Olsson, Gunnar och Sjögren, Mats, *Trafikskadelagen, ersättning vid trafiksskada*, 8 uppl. Norstedts Juridik AB, 2015.

Rolf Höök, *Entreprenadjuridik*. 5 uppl. Nordstedts Juridik AB, 2008.

Hellner, Jan och Radetzki, Marcus, *Skadeståndsrätt*, 9 uppl. Nordstedts Juridik AB, 2014.

14.6 Internet:

Post- och Telestyrelsen. Digital inre marknadsstrategi (2018-03-22). URL:

http://www.pts.se/sv/om-pts/internationellt-arbete/digital-inre-marknadsstrategi/?_t_id=1B2M2Y8AsgTpgAmY7PhCf%3d%3d&_t_q=gr%C3%A4vdirektivet&_t_tags=language%3asv%2csiteid%3a7a8919da-3021-4ca0-8f03-544693767e15&_t_ip=131.115.51.6&_t_hit.id=PTS_Ptsse2016\CMS_Models_Pages_StandardPage/_5e3b4e6d-e07d-47db-968d-5c0a416288bf_sv&_t_hit.pos=2

Post- och Telestyrelsen. Utbyggnad av bredbandsnät (2018-03-22). URL:

http://www.pts.se/sv/bransch/internet/utbyggnad-av-bredbandsnat/?_t_id=1B2M2Y8AsgTpgAmY7PhCf%3d%3d&_t_q=gr%C3%A4vdirektivet&_t_tags=language%3asv%2csiteid%3a7a8919da-3021-4ca0-8f03-544693767e15&_t_ip=131.115.51.6&_t_hit.id=PTS_Ptsse2016\CMS_Models_Pages_StandardPage/_a77e14d6-62ce-4009-a7b9-4d98d3bfa7e4_sv&_t_hit.pos=1

Utbyggnadsportalen, Post- och Telestyrelsen. Rättigheter och skyldigheter (2018-03-22). URL:

<http://utbyggnadsportalen.pts.se/vilka-omfattas-av-lagen/raettigheter-och-skyldigheter/>

Stockholms stad, samlingskartan (2018-06-14). URL:

<https://samlingskartan.stockholm.se/StockholmVatten.Tryggis.Web.StoreFront/Public/FAQ>

Ledningskollen.se, samlingskartor (2018-06-14). URL:

<https://www.ledningskollen.se/Det-har-ar-Ledningskollen/Samlingskartor>